

1166-1167/1752-1754 Tarihli (R 37 Numaralı) Rusçuk Şer'iyye Sicili'nin Tanıtımı ve Fihristi

Meryem Kaçan Erdoğan*

Özet

Sher'iyye sicilleri Osmanlı Devleti'nin idarî, siyasî, askerî, adli, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısının ortaya konulmasında birinci elden kaynaklar arasında yer almaktadır. Sayıları binlerle ifade edilen bu kaynakların iyi bir katalogunun hazırlanması, fihrist ve değerlendirme çalışmalarının hız kazanması gerekmektedir. Bu sayede gerek yurt içinde gerekse yurt dışında bulunan sicillerin bilim camiasına daha yakından tanıtılması mümkün olabilecektir. Bu düşünceden hareketle yurt dışında bulunan sicillerin fihristine küçük bir katkı sağlamak amacıyla Bulgaristan Milli Kütüphanesi'nde bulunan Rusçuk Şer'iyye Sicilleri üzerinde çalışılmış ve XVIII. yüzyıl ortalarına ait R 37 numaralı sicilin tanıtımı ve fihristi yapılmıştır. Sicilin incelenmesiyle taşrada bir Osmanlı kentinin merkezle olan ilişkilerinin yanı sıra bölgedeki ve kendi içindeki hareketliliğini de takip edebilmek şansı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rusçuk, Bulgaristan (Sofya) Milli Kütüphanesi, Şer'iyye Sicili, XVIII. yüzyıl, R 37.

The Description and Index of the Court Register of Ruse R 37 (1166-1167/1752-1754)

Abstract

The Ottoman Şer'iye sicilis (court registers) are among the first hand sources used in depicting the administrative, political, military, judicial, cultural and socio-economic structure of the Ottoman State. These sources, adding up to thousands in total, need to be catalogued, indexed and subjected to serious evaluations. In this way, scientists could be better acquainted with the registers within the country and abroad. Driven by this point of view, and in order to make a modest contribution to the indexes of foreign registers, the court registers of Ruse in the National Library of Bulgaria has been explored and one of them, classified as R 37 and pertaining to the middle of the XVIIIth century, has been described and indexed. The exploration of the register has the potential of showing the inter-mobility of an Ottoman provincial town, apart from her relations with the central administration.

Key Words: Ruse, Bulgaria (Sofia), National Library, Court Registers, XVIIIth Century, R 37.

* Yrd. Doç. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi.

Giriş

Tarih araştırmalarında “birinci elden kaynak” özelliği taşıyan şer‘iyye sicilleri Osmanlı Devleti’nin idarî, siyasî, askerî, hukukî, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı hakkında önemli bilgiler içermektedir. Kadıların tuttuğu zabıtlardan oluşan bu siciller kadı defterleri, mahkeme defterleri, defâtir-i şer‘iyye, zabıt defterleri veya kısaca defter olarak bilinmektedir. Kadı veya nâiplerin mahallî konularda verdiği kararlar sicilin bir tarafına, merkezden gelen yazılar ise diğer tarafına yazılarak kaydedilirdi. Bu uygulamanın yanında sadece tek bir konuya ait kayıtların tutulduğu siciller ile konu ve tarih sırasına dikkat edilmeden karışık olarak tutulan siciller de bulunmaktadır. Ait olduğu yerin adeta bir aynası olarak nitelendirilen bu siciller vasıtasıyla kazanın nüfus, imâr ve iskân durumu, ekonomik (fiyat hareketleri, vergiler, toprak tasarrufu, geçim kaynakları, meslekler), etnografik, beledî, mimarî, sosyal (vakıf, aile hukuku, evlenme, boşanma, çocuk sayısı, velâyet, vasiyet, hibe, miras taksimi) ve askerî yapısı gibi bütün özellikleri hakkında zengin verilere ulaşmak mümkündür (Akgündüz 1988: 11-17; Aslan, 1998: 187-190; Taş 1998: 178-180; Yılmazçelik 1998: 160).

Mükemmel bir tarih hazinesi olan şer‘iyye sicilleri üzerinde metin neşri ve tarih araştırmaları devam etmektedir. Ancak bu çalışmaların daha çok yurt içinde bulunan sicillerle sınırlı kaldığı görülmektedir. Oysa Osmanlı Devleti’nin hâkim olduğu coğrafyada çok sayıda sicilin mevcut olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte yurt dışında bulunan bu sicillerin tanıtımı ve değerlendirilmesi konusunda yapılan çalışmaların sayısı son derece azdır. Bu çalışmaların bir kısmı Bulgaristan’da bulunan sicillerle ilgilidir. Yücel Özkaya, Sofya Milli Kütüphanesi’nde yaptığı çalışmalar sonucunda 187 adet sicil tespit etmiştir (Özkaya 1979-1980: 23)¹. Tespite yönelik bir diğer çalışma Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü’nün 1994 yılında yayımladığı *Bulgaristan’daki Osmanlı Evrakı* adlı kitaptır. Kitapta Bulgaristan Milli Kütüphanesi’nde mevcut 191 adet sicile yer verilmiştir.²

Bu çalışmada ise Bulgaristan’daki sicillerin bir kısmını oluşturan Rusçuk Şer‘iyye Sicilleri hakkında kısaca bilgi verilerek R 37 numaralı (1166-1167/1752-1754) sicilin tanıtımı ve fihristi yapılacaktır. Özellikle XVIII. yüzyıla ait bir sicil üzerinde çalışmalar yoğunlaştırılmıştır. Zira bu dönemde Osmanlı Devleti merkez ve taşra idaresinde bir değişim ve dönüşüm sürecine girmiş, bu süreç askerî yapıyı olduğu kadar sosyal ve ekonomik yapıyı da etkilemiştir. Sicildeki belgelerin özetleri yapılarak bu döneme ait verilere küçük bir katkı yapılması amaçlanmıştır. R 37 numaralı sicilin aynı döneme ait siciller arasından seçilmesinde ise varak sayısı, yazısının düzgün, temiz ve okunaklı olması gibi özellikleri etkili olmuştur.

Rusçuk Şer‘iyye Sicilleri, Bulgaristan Milli Kütüphanesi (Nationale Biblioteque Cyril & Methodius) Oryantal Bölümü’nde bulunmaktadır. Bu siciller 2003 yılında başlayan “Osmanlı Yönetiminde Rusçuk: Siyasî, Sosyal, Ekonomik ve Hukukî Yapı” konulu bir araştırma projesi kapsamında gündeme gelmiş ve aynı yıl Sofya’daki arşiv çalışmaları sırasında sicillerin bir kısmının mikrofilmleri satın alınmak suretiyle Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Tarih Bölümü’ne kazandırılmıştır. 43 adet defterden oluşan sicillerin 42 tanesi R³, bir tanesi D (defter) tasnif numarasıyla kaydedilmiştir. D 497 numaralı defter aslında bir şer‘iyye sicili değildir. Bu defter,

¹ Köstence, Samakov, Sofya, Dobruca, Rusçuk, Silistre, Eski Cuma ve Vidin kazalarına ait olan bu sicillerin tasnif numarası ve yılları belirtilmek suretiyle bir listesi hazırlanmıştır. Özkaya 1979-1980: 24-29)

² Bu siciller Hacıoğlu Pazarı (9 adet), Vidin (77 adet), Rusçuk (42 adet), Silistre (5 adet), Sofya (57 adet) ve Eski Cuma (1 adet)’ya aittir.

³ Bulgaristan Milli Kütüphanesi’nde R harfiyle Rusçuk, Silistre ve Dobruca sicilleri, S harfiyle de Vidin, Sofya ve Eski Cuma sicilleri gösterilmektedir.

Rusçuk şer'iyeye mahkemesinin 1 Haziran 1297 tarihinden itibaren Teşrîn-i sâni sonuna kadar gelirlerini gösteren bir hasılât cetvelidir. Kütüphane tarafından sicillerin her birine bir numara (R1, R2...gibi) verilmiş, kapsadığı yıllar ve varak sayıları bir liste halinde düzenlenmiştir. Ancak bu numaralar kronolojik olarak birbirini takip etmemektedir. Ayrıca bazı sicillerdeki tarih aralıklarının listeye uyumlu olmadığı görülmektedir. Sicillerde dikkati çeken bir başka nokta bazı sicillerin sayfa, bazılarının da varak usulüne göre numaralandırılmış olmasıdır.

Rusçuk'un en eski şer'iyeye sicili 1066-1067/1655-1657 yıllarını içermektedir. Aslında Rusçuk'un XVI. yüzyılın ortalarında kaza haline geldiği düşünüldüğünde aradaki 100 yıllık zaman diliminde düzenlenen sicillerin akıbetinin ne olduğu sorusu akla gelmektedir. Bunlar büyük ihtimalle bölgedeki savaş, isyan, yangın ve doğal afetler gibi olumsuz koşullardan etkilenmiş, kaybolmuş veya tahrip olmuştur. Rusçuk sicilleri yüzyıllara göre gruplandırıldığında en fazla sicilin XIX. yüzyılda olduğu görülmektedir. Bu yüzyıla ait toplam 27 adet sicil bulunmaktadır. Bu grupta yer alan R 11 numaralı (1219/1805) sicil son derece önemli olup Rusçuk vakıflarının bir envanterini vermektedir.⁴ Sicillerin sayısı geriye doğru gidildikçe büyük bir azalma göstermektedir. XVIII. yüzyıla ait 11, XVII. yüzyıla ait sadece 4 sicil günümüze ulaşabilmiştir. Proje kapsamında 21 adet sicilin tamamının mikrofilmli alınmıştır. Bu sicillerden 8 tanesi XIX. yüzyıla aittir.⁵ Ayrıca bu yüzyıla ait diğer sicillerden bazı örneklemeler yapılmıştır.

1. 1166-1167/1752-1754 TARİHLİ RUSÇUK ŞER'İYYE SİCİLİ'NİN TANITIMI

Bulgaristan Milli Kütüphanesi'nin hazırladığı listede bu sicilin tarih aralığı olarak 1 Zilka'de 1165-7 Şa'ban 1167/10 Eylül 1752-30 Mayıs 1754 yılları verilmektedir. Ancak yeni Rusçuk kadısının göreve başlama tarihi 1 Muharrem 1166 olup sicilin ilk varığında bu noktaya temas edilmektedir. Dolayısıyla sicilin başlangıç tarihi olarak bunu esas almak gerekmektedir. Bununla birlikte sicilde bu aralığın dışında kalan bazı belgelere de rastlanmaktadır. Sicilin en eski tarihli belgesi bir ferman olup 29 Safer 1144 tarihini taşımaktadır. Ayrıca sicilde 1158 tarihli bir ferman, 1164 tarihli bir berat ile 1165 yılının sonlarına doğru kaleme alınmış birkaç belge de bulunmaktadır. Merkezden veya çeşitli yerlerden gönderilen bu tür belgelerin sicilin tarih aralığına göre daha erken tarihli oldukları görülmektedir. Bu belgeler sicile olduğu gibi kaydedilmekle birlikte "vasale ileynâ" adıyla belgelerin mahkemeye intikal tarihi olan 1166 yılına da işaret edilmiştir. Bunların dışında

⁴ Sicilde bazı vakıflarla ilgili önceki yıllara ait veriler bulunduğu gibi sicilin düzenlendiği yıldan itibaren deftere ilave edilen kayıtlar da yer almaktadır. Hatta bazı vakıflarla ilgili kayıtlar XX. yüzyılın başlarına kadar devam etmektedir. Sicilden yararlanılarak yapılan bir çalışma için bkz. Meral Bayrak (Ferlibaş)-Meryem Kaçan Erdoğan, "Rusçuk'ta Osmanlı Vakıfları", *Balkanlarda İslam Medeniyeti 3. Uluslararası Kongresi, 1-5 Kasım 2006 Bükreş/Romanya* (Baskıda).

⁵ Bu sicillerden bazıları yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından çeşitli çalışmalara konu olmuştur. Mesela R 10 numaralı (1216-1220/1801-1805) sicilin tamamen değerlendirildiği bir çalışma için bkz. Meryem Kaçan Erdoğan-Meral Bayrak Ferlibaş-Kamil Çolak, *Rusçuk Ayanı Tirsiniklizade İsmail Ağa ve Dönemi (1796-1806)*, İstanbul 2009; R 20 numaralı (1244-1247/1828-1831) sicil ise Eser Erdem Özkan tarafından 2006 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır. Bulgar araştırmacılarından bazıları da Rusçuk sicillerini kullanmıştır. Bu konudaki birkaç örnek için bkz. Teodora Bakardjieva-Stoyan Yordanov, *Ruse. Prostranstvo i Istoriya*, [Ruse. Region and History], Ruse 2001; Svetlana İvanova, "Vızrajane Kim Predistoriyata Na Rusenskata Obşina Prez XVII i XVIII V.", *Almanah*, Tom I, ["Enlightenment Towards The Pre-municipal Era of 17th and 18th Centuries in Ruse"], *Almanac*, vol. IV], Ruse 1996, p.51-58; Orlin Sabev, "Knigata v ejednevieto na müsülmanite v Ruse (1695-1786)", *Almanah*, Tom II, ["Books in the daily life of the muslims of Ruse (1695-1786)"], *Almanac*, vol. IV], Ruse 2002, p.380-394.

sicilde tarihi olmayan 7 tane belge yer almaktadır. Sicile en son kaydedilen belge ise 7 Şa‘ban 1167/30 Mayıs 1754 tarihli olup Osmanlı tahtında bulunan I. Mahmud’un vefatından yaklaşık 7 ay öncesine aittir. Sicildeki belgeler bazı istisnalar hariç kronolojik olarak birbirini takip etmiş ancak merkez ya da mahalli olduğuna bakılmaksızın mahkemeye intikal etme sırasına göre karışık olarak kaydedilmiştir. 59 varak (118 sayfa) ve 165 adet belgeden oluşan sicile varak usulüne uygun olarak sonradan numara verilmiştir. Belgelerin numaralandırılması ise tarafımızdan yapılmıştır.

R 37 numaralı sicilin fizikî açıdan taşıdığı özellikler (ebat, kapak, kağıt vs. gibi) şu şekilde özetlenebilir: 16X41 cm ebadında olan sicilin kapağı orijinal olup sert deriden yapılmıştır. Bu deri, mukavvadan yapılmış bir malzeme ile kaplanmıştır. Ancak zamanla kapağın eskimesi sonucunda sicil Milli Kütüphane’de restorasyona alınmıştır. Buradaki işlem sırasında eskiyen mukavva kapak yeni bir kapak ile değiştirilmiş ve kapağın dış kısmı ebru tipinde bir kağıtla kaplanmıştır. Bulgar araştırmacılarından Asparuh Velkov’a göre sicilin kağıdı Venedik’te üretilen kağıttır ve üzerinde “üç ay” filigranı⁶ bulunmaktadır.⁷

Sicilde farklı karakterde yazılara tesadüf edilmektedir. Farklı katipler tarafından kaleme alındığı anlaşılan bu yazılar esas itibarıyla talik ile yazılmış olmakla birlikte divanî yazısının özelliklerini de taşımaktadır. Açık, anlaşılır ve temiz bir görüntü sergileyen sicilin sadece bir kaydının üzeri çizilmiştir. Bu bir muhalledat kaydı olup mirasın borçlar nedeniyle yeniden taksimi gerekmiş, dolayısıyla kaydın üzeri çizilerek “battal olduğu” ifade edilmiştir. Bunun dışında sicilin bazı sayfalarının yanına konuyu kısaca ifade eden “teftiş-i kilisa buyuruldusu”, “Basarabalızâde’nin vakıfnâmesidir”, “avârız için sâdır olan emr-i âlîdir” gibi bazı derkenarlar düşülmüştür. Sicilde yer alan belgelerin tarihlendirilmesinde ise ya Arap rakamları kullanılmış ya da Arap harfleriyle yazı olarak ifade edilmiştir.

Sicildeki veriler konularına göre gruplandırıldığında narh, vergi tevzi ve tahsili, toprak tasarrufu, iltizam ve malikâne, eşkıyalık, imâr ve iskân, menziller, gayrimüslimler, Erdel, Eflak ve Boğdan ile ilgili meseleler (vergi, sürgün, veraset, gasb ve voyvodaların kötü idaresi vs.), vakıf ve vakıf reayası, tereke kayıtları, alım-satım ve alacak-verecek, zahirenin temin ve nakli, tayin ve tevcihler olmak üzere çok çeşitli olduğu tespit edilmektedir.

2. SİCİLDEKİ BELGELERİN KONULARINA GÖRE TASNİFİ

1) Narh İle İlgili Belgeler

Belge no:1 (vr.1a) Rusçuk’ta bazı mallara verilen fiyatları gösteren narh defteri kaydı.

2) Vergi Tevzi ve Tahsili İle İlgili Belgeler

Belge no:7 (vr.2a) 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere Özi Eyaleti’nden iki taksit halinde toplanan imdâd-ı hazariyyenin eyalet halkından tahsil edilerek Özi Valisi Muhsinzade

⁶ XVIII. yüzyılın ikinci yarısında görülen bu tür filigranlar hakkında bkz. Asparuh Velkov, St. Andreev, *Filigranes dans les Documents Ottomans. I Trois Croissants*, Sofya 1983.

⁷ Siciller konusunda bilgi veren Bulgaristan Milli Kütüphanesi’nden Sayın Prof. Stoyanka Kenderova ile Sayın Sevdije Ali’ye teşekkür ederim.

Mehmed Paşa tarafından gönderilen memura teslim edilmesi hakkında 20-29 Eylül 1752 tarihli ferman.

Belge no:8 (vr.2a-2b) Özi Eyaleti'nden iki taksit halinde toplanan imdâd-ı hazariyyenin 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere ilk taksitinden Rusçuk kazasının hissesine düşen kısmının tahsil edilerek gönderilmesi hakkında 10 Kasım 1752 tarihli buyuruldu.

Belge no:10 (vr.3a) Hassa Kasabbaşı Ocaklığı olan Niğbolu Sancağı'nda bulunan kazalardan 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere tahsil edilecek avârız vergisi hakkında gönderilen 21 Eylül 1752 tarihli ferman.

Belge no:11 (vr.3a) Hassa Kasabbaşı Ocaklığı olan Niğbolu Sancağı'nda bulunan kazalardan 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere tahsil edilecek bedel-i nüzül hakkında gönderilen 21 Eylül 1752 tarihli ferman.

Belge no:12 (vr.3a-4a) 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere Rusçuk kazasının bedel-i nüzül ve avârızının tahsili için düzenlenen 21 Kasım 1752 tarihli defter.

Belge no:13 (vr.4a-5b) 1165 senesi Rûz-ı Hızır'dan Rûz-ı Kasım'a⁸ (1752) değin Rusçuk kazasının harcamalarını ve bu harcamaların mahalle ve köylere taksimini gösteren 23 Kasım 1752 tarihli tevzi defteri kaydı.

Belge no:21 (vr.8b-9a) Rusçuk kazasının 1165 (1752) senesi harcamalarından Ermeni ve kalpakçıyan taifesi ile ehl-i zimmet çiftlik ahalisine düşen hisseleri gösteren 8-17 Aralık 1752 tarihli defter.

Belge no:22 (vr.9a) Bender Kalesi cebecilerinin 1163 (1749-1750) yılı mevaciblerinin ödenmesi için Rusçuk kazasına bağlı bazı köylerin avârız vergilerinden havale yapılmıştır. Ancak köylerin avârızları daha önce Rusçuk şaykalarının kürekçi ücretlerine tahsis edildiğinden, şaykalar hizmet etmediği halde şayka kaptanı tarafından avârızın toplandığı haber alınmıştır. Durumun araştırılarak havalenin salyaneciye teslim edilmesi hakkında 3 Ekim 1752 tarihli ferman.

Belge no:23 (vr.9b) Bahsedilen konu hakkında Rusçuk kadısının mübaşir vasıtasıyla durumu araştırarak sonucu bildirmesi için Niğbolu mütesellimi tarafından gönderilen 5 Aralık 1752 tarihli buyuruldu.

Belge no:26 (vr.9b) Rusçuk kadısı, zâbitân ve a'yânına; Vidin muhafızları için Niğbolu Sancağı'ndan toplanması gereken gorine resminden (hınzır akçesi) Rusçuk kazasının payına düşen 550 kuruşun 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere tahsili ve mübaşire teslimi hakkında Aralık-Ocak 1751-1752 tarihli Vidin Muhafızı Numan Paşa'nın buyuruldusu.

Belge no:29 (vr.10b-11a) 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere Rusçuk kazasının celepkeşân-ı ağnâm bedellerinin tahsil edilmesi için düzenlenen 26 Ocak-4 Şubat 1753 tarihli defter.

⁸ Hicri takvime tabi olmayan mali işlemlerde kullanılan bu tabirlerden Rûz-ı Hızır, Rumî takvime göre 23 Nisan, Miladî takvime göre 6 Mayıs'a rastlayan tarihtir. Rûz-ı Kasım ise Rumî takvime göre 26 Teşrîn-i evvel, Miladî takvime göre 9 Kasım'dır. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, İstanbul 2004, s.59-60.

Belge no:31 (vr.11b) Rusçuk kazasında sakin ehl-i zimmet re'âyânın her sene Niğbolu valilerine verdikleri gorine vergisi diğer masraflarla beraber 701 kuruş olup 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere kazanın köylerinde yaşayan 2.500 kişiye tevzi ve taksim edilerek tahsili hakkında düzenlenen 26 Ocak-4 Şubat 1753 tarihli defter.

Belge no:36 (vr.12a) 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere Niğbolu Sancağı'nda bulunan kazaların celepkeşân-ı ağnâm bedelleri ile maktu mallarının tahsil edilmesi için gönderilen ferman.

Belge no:59 (vr.19b) Rusçuk kadısı, zâbitân ve a'yânına; Vidin muhafızlarına ödenen hazariye vergisinin ikinci taksitinden 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere Rusçuk kazasının payına düşen 935 kuruşun tahsil edilerek mübaşir vasıtasıyla gönderilmesi hakkında Nisan-Mayıs 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:77 (vr.22b-23b) 1166 senesi Rûz-ı Kasım'dan Rûz-ı Hızır'a (1753-1754) değin Rusçuk kazasının harcamalarını ve bu harcamaların mahalle ve köylere taksimini gösteren 3 Mayıs 1753 tarihli tevzi defteri kaydı.

Belge no:98 (vr.31a-32b) Niğbolu, Silistre, Hotin ve Vidin Sancakları ile Filibe, Tatarpazarı ve tevabii kazaların Kıpti cizyesi Saray-ı Atık ve Galata Sarayı Pazarbaşılık masrafları için ocaklık olarak tayin edildiğinden bu kazalarda yaşayan Kıptilerin cizyelerini vermemek için köle, Türk, Türkmen ve Bulgar uşağı oldukları iddialarına itibar edilmeyerek cizye evraklarının dağıtılması ve cizyelerinin tahsil edilmesi hakkında 21 Mayıs 1753 tarihli ferman.

Belge no:119 (vr.39a-40b) 1166 senesi Rûz-ı Hızır'dan 1167 senesi Rûz-ı Kasım'a (1753-1754) değin Rusçuk kazasının harcamalarını ve bu harcamaların mahalle ve köylere taksimini gösteren 4 Kasım 1753 tarihli tevzi defteri kaydı.

Belge no:120 (vr.40b-41a) Rusçuk kazasının 1166 (1752-1753) harcamalarından Ermeni ve kalpakçıyan taifesi ile ehl-i zimmet çiftlik ahalisine düşen hisseleri gösteren 6 Kasım 1753 tarihli defter.

Belge no:122 (vr.41b) Hassa Kasabbaşı Ocaklığı olan Niğbolu Sancağı'nda bulunan kazalardan 1167 (1753-1754) senesine mahsup olmak üzere tahsil edilecek avârız ve maktu mallar hakkında gönderilen 11 Temmuz 1753 tarihli ferman.

Belge no:123 (vr.41b-42a) Hassa Kasabbaşı Ocaklığı olan Niğbolu Sancağı'nda bulunan kazalardan 1167 (1753-1754) senesine mahsup olmak üzere tahsil edilecek bedel-i nüzül hakkında gönderilen 11 Temmuz 1753 tarihli ferman.

Belge no:124 (vr.42a) 1167 (1753-1754) senesine mahsup olmak üzere Niğbolu Sancağı'nda bulunan kazaların celepkeşân-ı ağnâm bedelleri ile maktu mallarının tahsil edilmesi için gönderilen ferman.

Belge no:125 (vr.42a-43a) 1167 (1753-1754) senesine mahsup olmak üzere Rusçuk kazasının 146,5 avârızhânesinden bedel-i nüzül ve avârızın tahsili için düzenlenen 15 Kasım 1753 tarihli defter.

Belge no:126 (vr.43a) Rusçuk kadısı vs. görevlilere; Vidin muhafazası şartıyla Niğbolu Sancağı mutasarrıflarına verilen gorine resminden 1167 (1753-1754) senesine mahsup olmak üzere Rusçuk

kazasının payına düşen 550 kuruşun tahsil edilerek mübaşir vasıtasıyla gönderilmesi hakkında 29 Ekim 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:127 (vr.43b-44a) 1167 (1753-1754) senesine mahsup olmak üzere Rusçuk kazasının celepkeşân-ı ağnâm ve maktu bedellerinin tahsil edilmesi için düzenlenen 15 Kasım 1753 tarihli defter.

Belge no:128 (vr.44a) 1167 (1753-1754) senesine mahsup olmak üzere Özi valilerine verilmesi âdet olan hazariyyenin birinci taksitinden Rusçuk kazasının hissesine düşen kısmının tahsili hakkında gönderilen 29 Ekim 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:129 (vr.44a-44b) Rusçuk kazasında sakin ehl-i zimmet re'âyânın her sene Niğbolu valilerine verdikleri gorine vergisi diğer masraflarla beraber 701 kuruş olup 1167 (1753-1754) senesine mahsup olmak üzere kazanın köylerinde yaşayan 2.549 kişiye tevzi ve taksim edilerek tahsili hakkında düzenlenen 22 Kasım 1753 tarihli defter.

Belge no:135 (vr.48a) Arpalık yoluyla tasarruf edilen Niğbolu Sancağı'nın imdâd-ı hazariyyesinin 29 Ekim 1753 tarihi itibarıyla birinci taksitinden Rusçuk kazasının payına düşen kısmının tahsili hakkında buyuruldu.

Belge no:138 (vr.48b-49a) Rumeli'nin sağ kolunda bulunan kadılara ve nâiplere; İstanbul'a koyun nakleden celep taifesine rûsûm-ı âdet-i ağnâmlarını tahsildâra ödedikleri zaman ellerine edâ tezkiresi verildiği, başka yerlerde tekrar ağnâm resmi talep edilmemesi, aksi halde emre uymayanların yakalanarak hapsedileceği hakkında 18-26 Aralık 1753 tarihli ferman.

Belge no:157 (vr.56a) Vidin Kalesi muhafazası şartıyla Niğbolu Sancağı'na mutasarrıf olanlara verilen hazariyyenin 1167 (1753-1754) senesine mahsup olmak üzere ikinci taksitinden Rusçuk kazasının payına düşen kısmının tahsili hakkında buyuruldu.

Belge no:162 (vr.57a-58b) 1167 senesi Rûz-ı Kasım'dan Rûz-ı Hızır'a (1754-1755) değin Rusçuk kazasının harcamalarını ve bu harcamaların mahalle ve köylere taksimini gösteren 2 Mayıs 1754 tarihli tevzi defteri kaydı.

3) Tereke İle İlgili Belgeler

Belge no:19 (vr.7b) Rusçuk Cami-i Cedid Mahallesi sakini iken vefat eden Kavukçu Molla Mehmed b. Mehmed'in 15 Aralık 1752 tarihli terekesi.

Belge no:20 (vr.7b-8a) Rusçuk Kara Mustafa Mahallesi sakini iken katledilerek vefat eden Alemdâr İsmail Ağa b. Ali'nin 16 Aralık 1752 tarihli terekesi (Alemdar'ın terekesinin kaydından sonra büyük miktarda borcu olduğu anlaşıldığından miras taksiminin yeniden yapılması gerekmiş ve yeni bir defter hazırlanarak eski kaydın üzeri çizilmiştir. Yeni taksimât sicilin 26a varacağına 8 Mayıs 1753 tarihiyle kaydedilmiştir).

Belge no:27 (vr.10a) Rusçuk Cami-i Cedid Mahallesi sakini iken vefat eden Ayşe bint-i Hasan'ın 30 Kasım 1752 tarihli terekesi.

Belge no:28 (vr.10a) Rusçuk Cami-i Cedid Mahallesi sakini iken vefat eden Ayşe bint-i İbrahim'in 10 Ocak 1753 tarihli terekesi.

Belge no:37 (vr.12b) Rusçuk Hacı Musa Mahallesi sakini iken vefat eden Fatma bint-i Ahmed'in 27 Ocak 1753 tarihli terekesi.

Belge no:38 (vr.13a) Rusçuk Arık Ramazan Mahallesi sakini iken vefat eden Havva bint-i Yusuf'un 25 Ocak 1753 tarihli terekesi.

Belge no:39 (vr.13a) Rusçuk Arık Ramazan Mahallesi sakini iken vefat eden Mehmed Çelebi'nin 25 Ocak 1753 tarihli terekesi.

Belge no:52 (vr.17b) Rusçuk Tuna Mahallesi sakini iken mecrûhen vefat eden Kürkçü Bobo veled-i Rusan'ın 11 Mart 1753 tarihli terekesi.

Belge no:62 (vr.20a) Rusçuk Kara Mustafa Mahallesi sakini iken vefat eden Kara Mustafa Beşe b. Mehmed'in 15 Nisan 1753 tarihli terekesi.

Belge no:84 (vr.26a) Rusçuk Kara Mustafa Mahallesi sakini iken katledilerek vefat eden Alemdâr İsmail Ağa b. Ali'nin 8 Mayıs 1753 tarihli terekesi (yeniden taksim edilen terekedir).

Belge no:115 (vr.38a) Rusçuk Kara Mustafa Mahallesi sakini iken vefat eden Ayşe bint-i Muhammed'in 20 Ekim 1753 tarihli terekesi.

Belge no:116 (vr.38b) Rusçuk Kara Mustafa Mahallesi sakini iken vefat eden Hümayun bint-i Mehmed'in 21 Eylül 1753 tarihli terekesi.

Belge no:117 (vr.38b) Rusçuk Kara Mustafa Mahallesi sakini iken vefat eden Alemdâr Hacı Hüseyin Ağa b. Murad'ın 27 Ekim 1753 tarihli terekesi.

Belge no:130 (vr.44b-45a) Rusçuk Mahmud Voyvoda Mahallesi sakini iken vefat eden Molla İbrahim b. Hacı Ahmed'in 18 Kasım 1753 tarihli terekesi.

Belge no:131 (vr.45b) Rusçuk Mahmud Voyvoda Mahallesi sakini iken vefat eden Şerife Ayşe bint-i Seyyid Hacı Ahmed Efendi'nin 23 Kasım 1753 tarihli terekesi.

Belge no:133 (vr.46a) Rusçuk Hacı Musa Mahallesi sakini iken vefat eden Seyyid Ali b. Abdullah'ın 25 Şubat 1754 tarihli terekesi.

Belge no:134 (vr.46b-48a) Rusçuk Mahmud Voyvoda Mahallesi yakınında bulunan Rusçuk Kalesi'nin dizdârı iken vefat eden Hacı Hüseyin Ağa b. Hacı Ahmed'in 3 Aralık 1753 tarihli terekesi.

Belge no:136 (vr.48a) Rusçuk Cami-i Cedid Mahallesi sakini iken vefat eden İbrahim b. Abdullah'ın 31 Aralık 1753 tarihli terekesi.

Belge no:141 (vr.50b-51a) Rusçuk Arık Ramazan Mahallesi sakini iken vefat eden Sufizâde Derviş Ali b. İbrahim Bey'in 2 Şubat 1754 tarihli terekesi.

Belge no:146 (vr.52a-52b) Rusçuk Faik Mahallesi sakini iken hac yolunda vefat eden Hacı Ahmed b. İsa'nın 10 Şubat 1754 tarihli terekesi.

Belge no:149 (vr.53a-53b) Rusçuk Hacı Musa Mahallesi sakini iken hac dönüşü vefat eden Hacı Mustafa b. Abdullah'ın 25 Şubat 1754 tarihli terekesi.

Belge no:150 (vr.53b-54a) Rusçuk Cami-i Cedid Mahallesi sakini iken vefat eden Yovurtmaç Ali Çelebi'nin 9 Mart 1754 tarihli terekesi.

Belge no:151 (vr.54a-55a) Rusçuk Faik Mahallesi sakini iken vefat eden Kuru Hacı Ali b. Ahmed'in 5 Mart 1754 tarihli terekesi.

Belge no:153 (vr.55a) Rusçuk Kara Mustafa Mahallesi sakini iken vefat eden Fatma bint-i Hacı Mehmed'in 14 Nisan 1754 tarihli terekesi.

4) Vakıf ve Vakıf Re'âyâsı İle İlgili Belgeler

Belge no:17 (vr.6b-7a) Rusçuk kadısına; İsmihan Sultan Evkafı köylerinden Çardak kazasına bağlı Kadı Köyü, kaza zâbitlerinin halkı eşkıyaya karşı koruyamamaları ve kaza a'yânlarının da fermansız vergi tahsil etmeleri yüzünden Rusçuk'a ilhak edilmiştir. Ancak 1157 (1744-1745) yılında tekrar Çardak kazasına bağlanan köy, kaza ayanlarının baskısına maruz kalmıştır. Vakıf mütevellisinin tekrar Rusçuk kazasına ilhak edilme isteği uygun görülerek 20 Mart 1745 tarihinde ferman verilmiş, bu durum 11 Aralık 1752 tarihinde sicile kaydedilmiştir.

Belge no:18 (vr.7a-7b) Silistre valisi ile Babadağı vs. kadılara; İstanbul'da bulunan Ayşe Sultan ve Gazi İbrahim Paşa Vakfı'ndan olan Silistre Sancağı'nda Hırsova kazasından Tapaköyü, Saray ve Gavran köyleri re'âyâsı vergiden serbest olmalarına rağmen ehl-i örfün tekâlif-i şakka talepleri yüzünden etrafa dağılmıştır. Vergi talebiyle vakıf köylerine yapılan müdahalenin önlenmesi hakkında 2 Eylül 1731 tarihli ferman.

Belge no:41 (vr.14a) Rusçuk'ta Arık Ramazan Mahallesi sakinlerinden Alemdar Mustafa b. Ali'nin Rusçuk Çarşısı'nda şadırvan karşısında bulunan dükkandaki yarı hissesini Kuru Pınarı'nın tamiri için vakfetmesi (Basarabalızâde'nin vakıfnâmesidir).

Belge no:90 (vr.28a-28b) Eski Aydın Valisi Merhum Mehmed Paşa'nın Rumeli'de Hezargrad kazasına bağlı Çerkona adlı köyde bulunan vakfı için temlik edilen köylerin hasılâtı vakfa ait olduğu halde kaza halkı ve ehl-i örfün vergi talepleri yüzünden bu köyler zor durumda kalmıştır. Müdahalenin önlenmesi hakkında 12 Nisan 1753 tarihli ferman.

Belge no:147 (vr.53a) Eski Aydın Valisi Merhum Yedekçi Hacı Mehmed Paşa'nın Rusçuk kazasına bağlı Çerkona adlı köyde inşa ettirdiği cami, mektep ve çeşme için vakfedilen köylerin hasılâtının toplanması işi 1167 (1753-1754) senesi mart başlarından şubat sonuna kadar vakıf mütevellisi Mustafa Ağa'ya emaneten ihale edildiği hakkında 1167 (1753-1754) tarihli temessük.

5) Tayin ve Tevcih İle İlgili Belgeler

Belge no:3 (vr.1b) Eski Rusçuk kadısı İmamzâde Mehmed'in yeni atanan Hatvanizâde Seyyid Ahmed Efendi'ye görevi devretmesi (8 Kasım 1752).

Belge no:4 (vr.1b) Hatvanizâde Ahmed Efendi'nin 8 Kasım 1752 tarihi itibarıyla Rusçuk kadılığına tayin edildiğine dair Rumeli Kazaskeri'nin buyuruldusu.

Belge no:5 (vr.1b) Rusçuk kadılığına tayin edilen Hatvanizâde Ahmed Efendi'nin 8 Kasım 1752 tarihi itibarıyla kazanın umûr-ı kısmet-i askeriyesini görmesine dair Rumeli Kazaskeri'nin buyuruldu.

Belge no:6 (vr.2a) 8 Kasım 1752 tarihinden itibaren Rusçuk kazasının niyabet görevi verilen Hatvanizâde Ahmed Efendi'nin bu görevi Dervişzâde Seyyid Mehmed Efendi'ye devrettiği hakkında mürâselesi.

Belge no:44 (vr.15a) Rusçuk'ta Hızır Çelebi Camii'nde hatip ve şeyh olan Ali Halife b. Mustafa'ya vâkıfın ruhuna dua okuması için asıl vazifesine günlük üçer akçe zam yapılması hakkında kadının arzına binaen verilen 8 Kasım 1752 tarihli berat.

Belge no:55 (vr.18b) Zümre-i sipah, silahtar ve dört bölük neferâtının Rusçuk'ta bulunan zâbit ve kethüdâyerinin vefat etmesi üzerine Devlet-i Aliyye'den biri gönderilinceye kadar yerine vekil olarak zümre-i silahdarândan Cafer Ağa'nın tayini hakkında 25 Mart 1753 tarihli inha.

Belge no:66 (vr.21a) Mollazâde Seyyid Mehmed Çelebi'nin 16-25 Mart 1753 tarihinden itibaren Rusçuk kazasında sakin sâdât-ı kirâm üzerine nakîbü'l-eşrâf kaymakamı olarak tayin edildiği hakkında inha.

Belge no:74 (vr.22a) Rusçuk'ta Kapıcıbaşı İbrahim Ağa'nın inşa ettiği camide günlük 4 akçe ile müezzin-i sâlis ve devirhân olan Hasan b. Muhammed'in ölümü üzerine yerine kardeşinin oğlu İsmail b. Halil Halife'nin günlük 8 akçe ile tayinine dair 16-25 Mart 1753 tarihli berat.

Belge no:81 (vr.24b) Rusçuk'ta Hacı Yusuf Camii'nde günlük 5 akçe vazife ile imam olan Lütfullah Halife'nin vefatı üzerine Rusçuk iskelesi mukâta'a malından almak üzere yerine oğlu Ali Halife'nin tayin edildiği hakkında 31 Ağustos 1751 tarihli berat.

Belge no:93 (vr.29a) Vidin Kalesi muhafazası şartıyla Vezir Yahya Paşa'ya tevcih edilen Niğbolu Sancağı'na bir mütesellim lüzumlu olduğundan Mehmed'in mütesellim olarak nasb ve tayin olunduğu hakkında 24 Mayıs-2 Haziran 1753 tarihli ferman.

Belge no:159 (vr.56b) Zıştovi ve Rusçuk kadıları ile vs. görevlilere; 24 Nisan 1754 tarihinden başlamak üzere Niğbolu Sancağı mütesellimliğine Hüseyin Ağa'nın tayin edildiği ve gereğinin yapılması hakkında 26 Ocak 1754 tarihli buyuruldu.

6) Alım-satım ve Alacak-verecek İle İlgili Belgeler

Belge no:32 (vr.11b-12a) Rusçuk kazasına bağlı Karakocalı Köyü'nde sakin Hüseyin, aynı köyden bazı şahıslardan alacağı olduğunu, talep ettiğinde vermedikleri gibi bazı mallarını gasp edip kendisini de yaraladıklarını ve Vidin Kalesi'ne kaçmak zorunda kaldığını ifade etmiştir. Ayrıca Bali Ablanovası Köyü'nden Hasan'dan da alacağı olduğunu iddia eden Hüseyin'in bir mübaşir tayin edilerek alacaklarının tahsilini isteyen 4 Ocak 1753 tarihli arzı.

Belge no:33 (vr.11b) Rusçuk kadısına; mübaşir ve zâbitler aracılığıyla konuyu araştırıp davayı görmesi ve sonucu bildirmesi hakkında.

Belge no:64 (vr.20b) Rusçuk'ta Cami-i Cedid Mahallesi sakinlerinden Rabia bint-i Ahmed'in Şerife Fatma bint-i Seyyid Ali'nin vefat eden büyük oğlunun zimmetinde 90 kuruş alacağı

olduğunu iddia etmesi üzerine görülen davada, Şerife Fatma'nın oğlunun terekesinden geriye bir şey kalmadığı ortaya çıkmış ve Rabia bint-i Ahmed'in davasının men'ine karar verilmiştir (24 Nisan 1753 tarihli ilâm).

Belge no:114 (vr.37b-38a) Rusçuk'ta Hacı Musa Mahallesi sakinlerinden Rabia bint-i Hasan'ın, aynı mahallede ikamet eden Hasan Beşe b. Mehmed'e yine aynı mahallede bulunan evini 300 kuruşa sattığına dair 20 Ekim 1753 tarihli satış hücceti.

Belge no:137 (vr.48b) Rusçuk'ta Hacı Musa Mahallesi sakinlerinden olan Terzi Hasan Beşe b. Abdullah, aynı mahallede oturan Astarıcı Molla Mustafa b. Mehmed üzerine açtığı davada İzvor Bağları'nda bulunan yaklaşık 2 dönümlük bağıni 8 sene önce cinnet halinde iken 12 kuruşa sattığını iddia etmiş ve bağı geri talep etmiştir. Ancak görülen mahkemede şahitler vasıtasıyla bağıni aklı başında iken sattığı ortaya çıkmıştır. Terzi Hasan'ın haksızlığına hükmeden 31 Aralık 1753 tarihli ilâm.

Belge no:154 (vr.55b) Rusçuk'ta Faik Mahallesi sakinlerinden Zeynep bint-i Hüseyin'in, Cami-i Cedid Mahallesi sakinlerinden Hancı Ahmed Ağa b. Süleyman'dan 16 yıllık hizmetinin karşılığı olarak 90 kuruş değerindeki bazı eşyaları aldığını ve alacağının kalmadığını beyan eden 31 Mart 1754 tarihli hüccet.

Belge no:155 (vr.55b-56a) Rusçuk'ta Cami-i Cedid Mahallesi sakinlerinden iken hac yolunda katledilen Torlak Hacı Hüseyin b. Abdullah'ın terekesi eşi Rabia bint-i Hacı Osman ile oğlu Hüseyin arasında taksim edilmiştir. Rabia Hanım evdeki hissesine karşılık terekedeki diğer mallardan almış ve evi tamamen oğluna bırakmıştır. Hüseyin'in bülüğa erdikten sonra evi Akvalızâde Mehmed Beşe b. Hüseyin'e 250 kuruşa sattığını gösteren 6 Nisan 1754 tarihli hüccet.

7) Eşkîyalık İle İlgili Belgeler

Belge no:14 (vr.5b-6a) Rusçuk'ta halkın rahatı için eşkıyanın bulundukları yerde yakalanması, halkın da mahalle ve sokak aralarında silahla dolaşmamaları, kanunlara ve görevlilere itaat etmeleri, aksi davranışların tedib edilmesi ve gerekenin yapılması hakkında Rusçuk Dergâh-ı Ali yeniçerileri zâbiti olan Turnacıbaşı Ağa'ya gönderilen 27 Kasım 1752 tarihli inha.

Belge no:15 (vr.6a) Rusçuk kazasına tâbi Vetova Köyü'nden Hacer bint-i Ali'nin oğlu İsmail b. Halil köy içinde katledilmiştir. Annesinin köy halkından kan ve diyet istemesi üzerine görülen davada şahitlerin ifadesine göre oğlu önce yaralanmış ve ölmeden iki gün önce mahkemede kendisini yaralayanların ismini vermiş ve hüccet düzenlettirmiştir. Durumun ortaya çıkması üzerine annesinin köy halkı üzerine olan davasının men'i, olayın fâilleri ile davanın görülmesi hakkında 30 Kasım 1752 tarihli hüccet.

Belge no:16 (vr.6b) Bazı eşkıya ve kapısız levendin tüccar ve gelip geçenlere zarar vermesi, bazısını katl ederek eşyalarını yağmalaması, köy ahalisinin ırzına el uzatması, para ve elbiselerini gasp etmesi üzerine kazanın zâbitân ve a'yânının birlikte hareket ederek eşkıyanın ele geçirilerek ilgililere teslim edilmesi, aksi halde zarar ve ziyanın görevlilerden tazmin ettirileceği hakkında Rusçuk vs. kaza görevlilerine gönderilen 26 Ekim 1752 tarihli buyuruldu (teftiş buyuruldusu).

Belge no:24 (vr.9b) Rusçuk kazasına bağlı Senova köyü sakinlerinden olan zımmi Petre, köyün eşkıyası ile Pisanıç (Pisanets) köyü eşkıyasının gece evini basarak kızını kaçırdıklarını ifade ile bir mübaşir tayin edilerek olayın çözülmesi hakkındaki arzı.

Belge no:30 (vr.11a) Eflak'tan İstanbul'a Mercanoğlu'nu getirmek için görevlendirilen Dergâh-ı Ali Çavuşları'ndan Ali Çavuş'un konakladığı menzillerde güvenliğinin sağlanması, yanına yeteri kadar adam verilmesi ve İstanbul'a gönderilmesi için ilgililere hitaben yazılan 28 Aralık 1752- 5 Ocak 1753 tarihli ferman.

Belge no:34 (vr.12a) Sofya sakinlerinden olan Süleyman, kardeşi ve komşusu Mustafa'nın Silistre'de mütesellimin hizmetinde iken Rusçuk tarafına geldiklerinde kazaya bağlı Kavran ve Babaniya köyü arasında eşkıya saldırısına uğrayarak katledildiklerini beyan etmiştir. Bir mübaşir tayin edilerek olaya karışanlardan hakkının alınması hakkında 16 Kasım 1752 tarihli arzuhalı.

Belge no:35 (vr.12a) Rusçuk kadısına; Süleyman'ın hasımlarının tayin edilen bir mübaşir ve zâbit marifetiyle yakalanması ve mahkeme ettirilerek durumun bildirilmesi hakkında.

Belge no:53 (vr.18a) Rumeli'nin sağ kolunda yer alan başta vezirler olmak üzere kazalardaki görevlilerin eşkıya ve haydut faaliyetlerine karşı birlikte hareket etmeleri, halkın huzur ve güvenliğinin sağlamaları hakkında 6-15 Mart 1753 tarihli ferman.

Belge no:54 (vr.18b) Re'âyâyı rahatsız eden kapısız levend ve eşkıyanın bulundukları yerlerde yakalanıp re'âyâ üzerindeki zararlarının kaldırılması hakkında Niğbolu, Zıştovi, Rusçuk vs. kazaların kadı, nâib ve diğer görevlilerine hitaben Vidin Divanı'ndan gönderilen 2 Mart 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:60 (vr.19b) Rusçuk kadısı, Yeniçeri Zabiti Turnacıbaşı Ağa ve diğer görevlilere; Bundan önce o havalide halka zarar veren haydut eşkıyasından on üçü Mataracı, Çavuş ve diğer çiftliklerde ele geçirilmiş, onlara yataklık edenler de ihbar edilmiştir. Bunların bir mübaşir vasıtasıyla Vidin Divanı'na gönderilmeleri ve bundan sonra da bu gibi eşkıyanın yakalanarak cezalarının verilmesi hakkında 29 Mart 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:61 (vr.20a) Rusçuk kadısı, Yeniçeri Zabiti Turnacıbaşı Ağa ve diğer görevlilere; O havalide bazı kaypakçı eşkıyası ortaya çıkarak kazanın köylerine musallat olmuş, re'âyânın çoluk çocuğunu zorla götürmüştür. Eşkıyanın yakalanarak hapsedilmesi ve olay hakkında bilgi verilmesi konusunda 29 Mart 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:67 (vr.21a) Osmanpazarı sakinlerinden biri, kardeşi Nikolça ile Eflak tarafına gittiği sırada yolda Rusçuk kazasına bağlı Kadı köyü ve Garvan Köyü'nden bazı eşkıyanın saldırısına uğramış, eşkıya Nikolça'yı katledip kendisini yaralamış, 250 kuruşlarını da gasp etmiştir. Mübaşir aracılığıyla eşkıyanın teftiş edilmesi ve katillerin yakalanarak Niğbolu Divanı'na gönderilmeleri hakkında arzuhal.

Belge no:68 (vr.21a) Bahsedilen durumun mübaşir ve zâbitler vasıtasıyla araştırılarak sonucun bildirilmesi hakkında Niğbolu Mütesellimi Ahmed Ağa tarafından Rusçuk kadısına gönderilen 29 Nisan 1753 tarihli yazı.

Belge no:69 (vr.21a) Kıpti taifesinden olan bir kişi, Rusçuk kazasına bağlı Yenice Köyü Hoceni ile Hezargrad kazasına bağlı Sinan Köyü arasında baskına uğramış, cariyesi katledilerek 25 kuruşu

gasp edilmiştir. Bir mübaşir tayin edilerek durumun araştırılması ve suçluların cezalandırılması hakkındaki arzuhali.

Belge no:70 (vr.21a) Bahsedilen durumun kadılar, mübaşir ve zâbitler vasıtasıyla araştırılarak sonucun bildirilmesi hakkında Niğbolu Mütesellimi Ahmed Ağa tarafından Rusçuk ve Hezargrad kadılarına gönderilen 29 Nisan 1753 tarihli yazı.

Belge no:71 (vr.21b) Rusçuk ve Hezargrad kadıları ile diğer görevlilere; Bahsedilen kazalara bağlı Seydi köyü ve Sağırlar Köyü'nden bazı eşkıya ortaya çıkarak etrafa zarar verdikleri gibi bu bölgede ticaret amacıyla dolaşan Tırnova sakinlerinden Hasan Beşe'yi de katledip malını gasp etmiştir. Köyler halkı ise maktûlü defnetmiştir. Katillerin bulunması ve gerekenin yapılması hakkında Niğbolu Mütesellimi Ahmed Ağa tarafından gönderilen 1 Mart 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:72 (vr.21b) Rusçuk ve Hezargrad kadıları ile diğer görevlilere; Bahsedilen kazalara bağlı Marıncı, Kovancılar, Nasreddin ve Caferler Köyü'nden bazı eşkıya ortaya çıkarak etrafa zarar verdikleri gibi Hacı Fakılar Köyü'nden Cazgıroğlu'nu katledip parasını gasp etmiştir. Köyler halkı ise maktûlü keşif yapılmadan defnetmiştir. Köyler halkının mahkemeye çağrılarak olayın araştırılması ve gerekenin yapılması hakkında Niğbolu Mütesellimi Ahmed Ağa tarafından gönderilen 9 Nisan 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:73 (vr.21b) Rusçuk kadısı ile diğer görevlilere; Kazaya bağlı Ablanova ve Karakocalı köylerinden bazı eşkıya ortaya çıkarak etrafa zarar verdikleri gibi Tırnova sakinlerinden Nevan adlı zımmiyi katletmiş, köyler halkı da maktulü keşif yapılmadan defnetmiştir. Köyler halkının mahkemeye çağrılarak olayın araştırılması ve gerekenin yapılması hakkında Niğbolu Mütesellimi Ahmed Ağa tarafından gönderilen 9 Nisan 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:78 (vr.24a) Rusçuk kadısı ile diğer görevlilere; kazada bazı eşkıya ortaya çıkarak yol kesip adam öldürmekte ve yağma yapmaktadır. Bu gibi eşkıyanın yakalanarak cezalarının verilmesi ve halkın güvenliğinin sağlanması hakkında Vidin Divanı'ndan gönderilen 15 Nisan 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:104 (vr.33b-34a) Niğbolu Sancağı kazalarında deli levendâtı kıyafetinde dolaşan kapısız ve başıboş kişiler köylerde konaklayarak halktan çeşitli adlar altında para tahsil etmektedirler. Ayrıca Rahova kazasından bir grup eşkıya bir mübaşirin yanındaki adamı öldürüp, kendisinin de eşyalarını yağmalamıştır. Eşkıyanın ve kapısız kişilerin bulundukları yerlerde yakalanmaları ve gereken önlemlerin alınması hakkında Niğbolu Sancağı'ndaki görevlilere gönderilen 13 Ağustos 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:106 (vr.34b) Rusçuk kadısı vs. görevlilere; Kazaya bağlı Virbofka sakinlerinden Mehmed Ağa adlı şakinin etrafına topladığı diğer eşkıya ile birlikte halka türlü zararlar vermeleri üzerine yakalanarak Niğbolu Divanı'na gönderilmesi hakkında buyuruldu.

Belge no:107 (vr.34b-35a) Rusçuk kadısı vs. görevlilere; Kazaya bağlı Bozofça, Çelnov ve Ustoriçe köylerinden bazı kişiler buraların eşkıyası ile birleşerek katl ve yağma faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Ayrıca İvrace sakinlerinden olup İslimye Panayırı'ndan dönen bir zımmiyi katlederek mallarını yağmalamışlardır. Sorumluların yakalanarak zâbit ve mübaşir marifetiyle Niğbolu Divanı'na gönderilmeleri hakkında 3 Mayıs 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:152 (vr.55a) Başta paşalar olmak üzere idarî görevlilere hitaben yazılan 17 Nisan 1754 tarihli mektupta eşkıyaya karşı hudutların iyi korunması, aksi halde, halka herhangi bir zarar ve ziyan durumunda bunun ilgili görevlilerden tazmin ettirileceği ve cezalandırılacakları hakkında.

Belge no:158 (vr.56a-56b) Rusçuk, Şumnu, Hezargrad vs. kazaların kadı ve diğer görevlilerine; Halkın eşkıya ve haydutların baskı ve zulümlerinden korunması, bu yola tevessül edenlerin yakalanarak Vidin Divanı'na gönderilmesi, bu amaçla bir memurun görevlendirildiği hakkında buyuruldu.

8) Tamir İle İlgili Belgeler

Belge no:85 (vr.26b) Vidin Muhafızı Vezir Numan Paşa ile Rusçuk kadısı vs. görevlilere; Vidin Kalesi'nin tamiri için gerekli olan neccâr, amele ve arabaların vergiye mahsup olmak üzere Rusçuk'tan temin edilerek bir an önce gönderilmesi hakkında 22 Mart 1753 tarihli ferman.

Belge no:86 (vr.26b) Aynı konu hakkında Vidin Divanı'ndan gönderilen 16 Mayıs 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:103 (vr.33b) Niğbolu valilerinin ikamet ettiği saray-ı küberânın tamiri için geçmiş senelerde olduğu gibi Zıştovi, Rusçuk, Hezargrad ve Şumnu kazalarından talep edilen meblağın gönderilen mübaşire teslim edilmesi hakkında 2 Ağustos 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:108 (vr.35a) Rusçuk kadısı vs. görevlilere; Vidin Kalesi'nin tamirinde istihdam edilmek üzere Rusçuk'tan daha önce temin edilen 100 amelenin görevi bırakıp firar etmeleri üzerine tekrar toplanarak gönderilmeleri hakkında 3 Eylül 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:145 (vr.52a) Silistre ve Rusçuk kadıları ile İsakçı Anbar Eminine; İsakçı kasabasında bulunan ve zahire konulan mîrî anbarların tamiri için gerekli olan neccârların Silistre ve Rusçuk kazalarından temin edilmesi ve ücretlerinin ödenmesi hakkında 15 Ocak 1754 tarihli ferman.

9) Gayrimüslimler İle İlgili Belgeler

Belge no:9 (vr.2b-3a) Niğbolu Sancağı'nın kaza ve köylerinde bulunan manastır ve kiliselerin, ruhbanları tarafından gizli olarak genişletilip tamir ve inşa edildiği ihbarı üzerine durumun araştırılması, emre aykırı olarak tamir ve inşa ettirilmiş yerlerin yıktırılması ve sorumluların mübaşire teslim edilmesi hakkında 20 Ekim 1752 tarihli buyuruldu.

Belge no:82 (vr.25a-25b) Metropolitlik beratı ve emr-i âlî gereğince piskoposun mal-ı mîrî ve diğer rüsumlarının tahsiline engel olunmaması, kilise ve manastırları ile ayınlerine müdahale ettirilmemesi hakkında 7 Ocak 1753 tarihli ferman.

Belge no:121 (vr.41a) Rusçuk kadısı vs. görevlilere; kazada mevcut bulunan kiliseler genişlik ve yükseklik açısından kontrol edilerek eski durumlarından farklılık gösterenlerin yıktırılması, sorumluların mübaşire teslim ettirilmesi hakkında 23 Ekim 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:143 (vr.51b) Rusçuk'ta bulunan kilisenin izinsiz olarak tamir ve genişletilmesi üzerine, gönderilen mübaşir vasıtasıyla, durumun araştırılarak bildirilmesi hakkında 11 Şubat 1754 tarihli buyuruldu.

10) Erdel, Eflak ve Boğdan İle İlgili Belgeler (Vergi, sürgün, verâset, gasb, voyvodaların kötü idaresi vs.)

Belge no:40 (vr.13b) Eflak arazi ve kışlaklarında hayvan otlatan sürü sahiplerinden âdet üzere hayvan başına alınmakta olan vergiye Niğbolu halkından bazıları muhalefet etmiştir. Verginin tahsil edilerek ilgili memura teslim edilmesi ve Eflak re'âyâsının hayvanlarına zarar verilmemesi hakkında Ocak-Şubat 1753 tarihli ferman.

Belge no:43 (vr.14b) Eski Boğdan Voyvodası Konstantin'in hâmisî olan Vasilaki'nin Bozcaada'ya sürgünü ferman edildiğinden, Rusçuk-Çernova'da bulunan ailesi ve kız kardeşlerinin de toparlanarak bir mübaşir vasıtasıyla adaya gönderilmesi ve muhafazalarına dikkat edilmesi hakkında Rusçuk ve Bozcaada kadılarına ayrı ayrı gönderilen 5-14 Şubat 1753 tarihli ferman.

Belge no:79 (vr.24a) Avusturya'ya tâbi Erdel sakinlerinden Ermeni Yohannes Vartan 1159 (1746-1747) yılında Rusçuk'ta vefat etmiştir. Malının ırsen kardeşi Bartolama Vartan'a intikal etmesi gerekir iken Rusçuk sakinlerinden Petros Arman adlı zımî bazı şahitler göstererek verâset iddiasında bulunmuş ve malını zapt etmiştir. Bartolama'nın İstanbul'daki Avusturya elçisini harekete geçirmesi üzerine olayın araştırılarak mahkeme edilmesi ve malların haksız yere ele geçirenlerden alınarak gerçek vârise teslim edilmesi hakkında Rusçuk ve Niğbolu kadıları ile Niğbolu mütesellimine gönderilen 20 Nisan 1753 tarihli ferman.

Belge no:80 (vr.24b) Bahsedilen konu hakkında Vidin muhafızı ile Rusçuk vs. kadılara gönderilen 1-9 Eylül 1752 tarihli ferman.

Belge no:87 (vr.27a) Eflak'ta bir boyarın evinin basılması, parası ve mallarının yağmalanması olayına karışan kişilerin yakalanarak Rusçuk Kalesi'ndeki zindana hapsedildiği, bunlardan bir kısmının suçsuz oldukları, suçu sabit olan 3 kişinin idam edilmeleri hakkında 18 Nisan 1753 tarihli ilâm.

Belge no:88 (vr.27a) Rusçuk kadısı, yeniçeri zâbiti ve voyvoda ağalarına; yukarıdaki olayla ilgili olarak ilâm gereğince 3 kişinin cezalarının infaz edilmesi hakkında 12 Mayıs 1753 tarihli kayıt.

Belge no:89 (vr.27a-28a) Daha önce Eflak voyvodası olan Likor Voyvoda re'âyâya zulmederek fazla para toplamış, ölümünden sonra voyvoda olan oğlu Maki tarafından da aynı zulüm devam ettirilmiştir. Bölgedeki tacirlerin de büyük zarara uğramasına yol açan bu gelişmeler üzerine Boğdan nizamına memur Kapıcıbaşı Mustafa ile Eflak sınırında bulunan kadılıkların görevlendirildiği, durumun araştırılması ve gerekenin yapılması hakkında 4-13 Mayıs 1753 tarihli ferman.

Belge no:142 (vr.51a-51b) Eflak'ta sakin olup ticaret amacıyla çevre kaza ve köylere giden ve ellerinde Eflak re'âyâsından olduklarına dair mühürlü tezkire olanlardan mükerrer cizye talebinde bulunulmaması, tahsil edilmiş ise geri verilmesi hakkında 7 Ocak 1754 tarihli ferman.

11) Zahirenin Temin ve Nakli İle İlgili Belgeler

Belge no:56 (vr.18b) Özi Eyaleti tevcih edilen Köprülüzâde Ahmed Paşa'nın daire halkı için Rusçuk kazasından zahire temin edilmesi ve 400 bargir gönderilmesi hakkında 26 Mart 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:57 (vr.19a) Özi valisinin görev yerine gidişi sırasında daire halkı için menzillerde temin edilecek erzak hakkında düzenlenen 10 Şubat 1753 tarihli defter.

Belge no:58 (vr.19a-19b) Eflak ve Boğdan taraflarından toplanan yağ, bal vs. zahirenin muhtekirlere satılmayarak Tuna kıyısındaki iskelelerde toplanması ve gemilerle İstanbul'a gönderilmesi hakkında 16-25 Mart 1753 tarihli ferman.

Belge no:75 (vr.22a) Rusçuk kadısı ile diğer görevlilere; Arpalık yoluyla tasarruf ettiği Selanik Sancağı'na ilave olarak Bender Kalesi muhafazası şartıyla Bender Sancağı dahi tevcih edilen İbrahim Paşa'nın görev yerine hareket ettiği ve Rusçuk kazası sınırlarına dahil olduğunda daire halkına gerekli olan zahire ile diğer ihtiyaçların hazır ettirilmesi hakkında 29 Nisan 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:76 (vr.22a-22b) Bender Kalesi Muhafızı İbrahim Paşa'nın görev yerine gidişi sırasında enderûn ve birûn halkı için yol üzerindeki kazalardan temin edilecek erzak ve diğer ihtiyaçlar hakkında düzenlenen 29 Nisan 1753 tarihli defter.

Belge no:83 (vr.25b) Vidin ve Belgrad kalelerinin tamirinde istihdam edilen üstü açık sefine mürettebatının zahire ihtiyaçlarının Rusçuk iskelesinde ve diğer kazalarda mevcut olan bakaya buğdayından karşılanması, mümkün olmaması halinde İsakçı anbarından temin edilerek Açıklar Ağası'na verilmesi hakkında 22 Nisan 1753 tarihli ferman.

Belge no:91 (vr.28b) Belgrad Kalesi'nde bulunan yeniçeri, topçu vs. birliklerin tayınları için Rusçuk kazasının payına düşen arpa ve unun vergiye takas olmak üzere mübâya'a edilerek görevli memura teslimi hakkında Rusçuk kadısı vs. görevlilere hitaben yazılan 23 Aralık 1752 tarihli ferman.

Belge no:92 (vr.28b) Belgrad Kalesi muhafızları için Rusçuk kazasından mübâya'a edilerek iskeleye nakledilecek zahire ile ilgili hazırlanan defter.

Belge no:94 (vr.29a) Belgrad defterdârına; Belgrad Kalesi'nde bulunan kapıkullarının tayınları için Niğbolu, Zıstovi ve Rusçuk kazalarından un ve arpa mübâya'a edilmesi ve gemilerle gönderilmesi hakkında 23 Aralık 1752 tarihli ferman.

Belge no:95 (vr.29b-30a) Belgrad Kalesi'ndeki kapıkulların tayınları için mübâya'a edilecek zahireden Rusçuk'un payına düşen kısmının kaza halkına tevzi ve taksimi için düzenlenen 23 Haziran-1 Temmuz 1753 tarihli defter.

Belge no:97 (vr.30b-31a) Rumeli'nin sağ kolunda bulunan ilgili görevlilere; Beşiktaş'tan Anadolu tarafına senede bir kez 10.000 baş sığırın geçişine izin verildiği, bu miktardan fazlasının geçişine izin verilmeyeceği, gelecek sene nizama uygun olarak geçişlerin devam edeceği hakkında 13-22 Haziran 1753 tarihli ferman.

Belge no:99 (vr.32b) Vidin Kalesi muhafazası şartıyla Niğbolu Sancağı tevcih edilen vezirin daire halkının kazadaki birkaç günlük ikameti sırasında zahire ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması hakkında Rusçuk kadısı vs. görevlilere yazılan Temmuz 1753 tarihli buyuruldu.

Belge no:100 (vr.32b) Aynı konu hakkında zahirenin cins ve miktarlarını gösteren 6 Temmuz 1753 tarihli defter.

Belge no:101 (vr.33a) Tuna yalılarında mübâya'a edilen zahirenin iskelelerde satılmayarak İstanbul'a nakledilmesi veya İstanbul tüccarına satılarak gönderilmesi hakkında ilgili kadı vs. görevlilere hitaben yazılan 13-22 Haziran 1753 tarihli ferman.

Belge no:105 (vr.34a-34b) Tuna kıyısındaki kazaların mahzen ve anbarlarında bulunan zahirenin bir an önce gemilerle İstanbul'a sevk edilmesi, muhtekirlere fırsat verilmemesi hakkında ilgili görevlilere hitaben yazılan 11-20 Ağustos 1753 tarihli ferman.

Belge no:111 (vr.36a-36b) İstanbul ve diğer yerlerin ihtiyaçlarına sarf edilmek üzere Rusçuk kazası halkından vergiye mahsuben yeni mahsulden arpa ve buğday mübayaası ve İsakçı'da anbarlanması hakkında 5 Aralık 1752 tarihli ferman.

Belge no:112 (vr.36b-37a) İsakçı'da anbarlanıp ihtiyaç durumunda İstanbul vs. yerlere sarf edilmek üzere Rusçuk'tan mübâya'a edilecek arpa ve buğdayın kaza halkına tevzi ve taksimini gösteren 7 Ekim 1753 tarihli defter.

Belge no:164 (vr.59a) Belgrad Kalesi'nde bulunan yeniçeri, topçu vs. birliklerin tayınları için Rusçuk kazasının payına düşen arpa ve unun vergiye takas olmak üzere mübâya'a edilerek görevli memura teslimi hakkında Rusçuk kadısı vs. görevlilere hitaben yazılan 31 Ekim 1753 tarihli ferman.

Belge no:165 (vr.59a-59b) Belgrad Kalesi'ndeki kapıkullarının tayınları için mübâya'a edilecek zahireden Rusçuk'un payına düşen kısmının kaza halkına tevzi ve taksimini gösteren 30 Mayıs 1754 tarihli defter.

12) Ze'âmet İle İlgili Belgeler

Belge no:139 (vr.49a-49b) Niğbolu Sancağı'nda çeşitli köylerde toplam 30.034 akçe ze'âmete mutasarrıf olan Seyyid Mehmed Emin adlı sabînin vefat etmesi üzerine sefere eşmek şartıyla mahlûl ze'âmetin dayısı Seyyid Ahmed'e tevcih edildiği hakkında 18 Aralık 1753 tarihli ferman.

13) İltizâm ve Mâlikâne İle İlgili Belgeler

Belge no:25 (vr.9b) 1166 (1752-1753) senesine mahsup olmak üzere Niğbolu Sancağı Kıptiyan Cizyesi tahsilinin Abdullah Ağa'ya iltizâma verildiği ve müdahale edilmemesi hakkında Kasım-Aralık 1752 tarihli zabıt.

Belge no:42 (vr.14a-14b) Niğbolu Sancağı Âdet-i Ağnâm Mukâta'ası'nın 1166 senesi Mart'ından (12 Mart 1753) itibaren 3 sene müddetle Hacı Mehmed Sadık'ın müstakilen zabtına verildiği, ortağı Kadişzâde Mehmed ve diğerlerine müdahale ettirilmemesi hakkında 13 Ocak 1753 tarihli ferman.

Belge no:45 (vr.15a) Mehmed Sipahi'nin, tasarruf ettiği Rusçuk kazasına bağlı Virbofka ve Hacı Fakihler timar köylerini Yeniceköylü Abdi Ağa'ya iltizâma verdiğine dâir zabıt temessükü.

Belge no:46 (vr.15a) Rusçuk kazasına bağlı Basaraba (Basarbovo) adlı köyde hissesine düşen timarı tasarruf eden Ali'nin bu hissesini 1166 Mart'ı başlarından (12 Mart 1753) itibaren bir sene süreyle Rusçuk sakinlerinden Demirzâde Hacı İbrahim Ağa'ya iltizâm ettiğine ve temessük verdiğine dâir.

Belge no:47 (vr.15a-16a) Rusçuk Voyvodalığı Mukâta‘ası’nın yarı hissesini mâlikâne olarak tasarruf eden Ahmed’in vefat etmesi üzerine hissesinin 1166 Mart’ı başlarından (12 Mart 1753) itibaren 3.700 kuruş mu‘accele ile Sadrazam telhiscisi Ahmed b. Ali’ye verildiğine dâir 1 Kasım 1752 tarihli berat.

Belge no:48 (vr.16a) Rusçuk kadısına; Rusçuk Voyvodalığı Mukâta‘ası’nın yarı hissesinin Sadrazam telhiscisi Ahmed b. Ali ve diğer yarısının Küçük Mehmed’in ber-vech-i iştirak mâlikâne olarak uhdesinde olduğu ve gereğinin yapılması hakkında 3 Ocak 1753 tarihli ferman.

Belge no:49 (vr.16b) Silahşör Mehmed Bey’in Rusçuk kazasında Kostanice vs. yerlerde tasarruf ettiği ze‘âmetini 1166 Mart başlarından (12 Mart 1753) itibaren bir sene süre ile vekaleten zabt etmek üzere İbrahim Ağa’ya verdiğine dair 9 Ocak 1753 tarihli zabıt temessükü.

Belge no:51 (vr.17a) Vidin Valisi Numan Paşa haslarından olup Çorbacı Ali Ağa tarafından 12. cemaatten Ali Ağa’ya verilen Rusçuk kazasına bağlı Köhne-i İsmil ve Porasani köylerinin Mart başlarından Şubat sonuna kadar Rusçuk sakinlerinden Abdi Ağa ve Seyyid Molla Halil’e ortaklaşa olarak iltizâma verildiğine ve iltizâm bedelinin alındığına dâir 15 Nisan 1753 tarihli temessük.

Belge no:63 (vr.20b) Dergâh-ı Âlî Gediklilerinden Hacı Mehmed Ağa’nın Niğbolu Sancağı’nda Tırnova nahiyesinde Polikrajde (Polikraişte) ve diğer köylerde tasarruf ettiği ze‘âmetini 1166 senesi Mart başlarından (12 Mart 1753) itibaren bir sene süre ile iltizâma verdiğine ve bedelini aldığına dâir zabıt temessükü.

Belge no:65 (vr.21a) 1166 (1752-1753) senesinde berat ile tasarruf edilen Yergöğü Mukâta‘ası mülhakâtından Rusçuk tahmisinin kantarı ile Mahar Gölü ve ona tâbi boğazlardaki ¼ hissenin Rusçuk sakinlerinden Alemdâr’a iltizâm edildiği ve iltizâm bedelinin alındığına dâir 11 Nisan 1753 tarihli temessük.

Belge no:102 (vr.33a-33b) Dergâh-ı Âlî Gediklilerinden Hacı İbrahim’in Niğbolu Sancağı’nda Hezargrad nahiyesinde Kutbeddin köyü ve Rusçuk kazasında Dümekle köyü vs. yerlerde tasarruf ettiği ze‘âmetini 1166 senesi Mart başlarından (12 Mart 1753) itibaren bir sene süre ile Süleyman Ağa’ya iltizâma verdiğine, bedelini aldığına ve tahvilin üç senelik olduğuna dâir 3 Haziran 1753 tarihli zabıt temessükü.

Belge no:109 (vr.35a) Rusçuk kazasına bağlı Kara Hıdırlı Köyü’nde bulunan timarını 1166 senesi Mart başlarından (12 Mart 1753) itibaren bir yıl süre ile Osman Beşe’ye iltizâma veren İbrahim adlı sipahinin 5 Ağustos 1753 tarihli temessükü.

Belge no:132 (vr.46a) Niğbolu Sancağı’nın kıptiyân maktû‘ ve cizyesinin tahsili Saray-ı Atık ve Galata Sarayı masrafları için ocaklık olarak Saray-ı Atık Pazarbaşı Hacı İdris’in tasarrufunda iken 1167 (1754-1755) senesine mahsup olmak üzere 35.500 kuruşa Osman, Halil ve İsmail Ağalara iltizâma verildiği, dışarıdan müdahaleye izin verilmemesi hakkında 14 Kasım 1753 tarihli zabıt temessükü.

Belge no:140 (vr.50a-50b) Kırım Hanı Selim Giray Han’ın Niğbolu ve Silistre sancaklarında berat ile tasarruf ettiği Kalova, Haydarlu ve tevâbi‘ haslar mukâta‘ası serbest olup çeşitli tekâlif

talebiyle müdahale edilmemesi hakkında 29 Haziran 1744 tarihli ferman (31 Ocak 1754 tarihinde sicile kaydedilmiştir).

Belge no:156 (vr.56a) Mâlikâne yoluyla tasarruf edilen Yergöğü Mukâta'ası mülhakâtından Rusçuk tahmisinin kantarı ile Mahar Gölü ve ona tâbi boğazlardaki hissenin Rusçuk sakinlerinden Mustafa Alemdâr'a 1167 senesi Mart başlarından (12 Mart 1754) itibaren bir yıl süre ile iltizâma verildiği ve iltizâm bedelinin alındığına dair 12 Mart 1754 tarihli temessük.

Belge no:160 (vr.56b) Rumeli Valisi Ahmed Paşa'nın haslarından olan Berkofça ve tevâbi'i ile Niğbolu Sancağı'nda Çernovi hassının 1167 senesi Mart başlarından (12 Mart 1754) itibaren bir yıl süre ile iltizâma verildiği ve iltizâm bedelinin tamamen teslimi şartıyla verilen 12 Mart 1754 tarihli zabıtnâme.

14) Menzil İle İlgili Belgeler

Belge no:144 (vr.51b-52a) Tuna'nın iki tarafında bulunan kazaların kadı, nâip ve menzilcilerine; Bazı kişilerin kendi işleri için ellerinde menzil hükmü olmadan tezkire ile menzilhânelerden ücretsiz menzil bargiri talep ettiği, özellikle Eflak ve Boğdan'a gidip geldikleri ihbarı alındığından menzil ahkâmına aykırı bu gibi hareketlerin önlenmesi hakkında 6-15 Ocak 1754 tarihli ferman.

Belge no:148 (vr.53a) Rumeli'nin sağ kolunun iki tarafında bulunan kazalardaki kadı, nâip ve menzilcilere; Rumeli ve Anadolu taraflarına umûr-ı mühimme ile giden ulakların menzillerde ellerinde bulunan menzil hükmüne aykırı olarak fazla bargir talep etmemeleri, saat başına 10 akçeden eksik ücret ödememeleri ve bargirlere aşırı yük yüklememeleri ve görevlilerin gereği gibi davranmaları hakkında 26 Ocak-4 Şubat 1754 tarihli ferman.

15) Çeşitli Konularla İlgili Belgeler

Belge no:2 (vr.1b) Sicili tutan kadı'nın ismi ve vazife ünvanının da belirtildiği Arapça dua kaydı.

Belge no:50 (vr.16b-17a) Rumeli'nin sağ kolunun iki tarafında bulunan görevlilere; Asayiş meseleleri ve davalar dolayısıyla ilgili yerlere gönderilen mübaşir ve beraberinde bulunanların sayısının fazla olmaması, hak ve adaletle iş görerek re'âyâyâ baskı ve zulümden kaçınmaları, re'âyâ ve görevlilerin de gerekli kolaylığı göstermeleri, aksi halde sorumluların cezalandırılacakları hakkında 15-24 Şubat 1753 tarihli ferman (adalet fermanı).

Belge no:96 (vr.30a-30b) Rusçuk ile vs. kadılara; Divan-ı Hümayun hocalarından Ali'nin berat ile tasarruf ettiği ze'âmet köylerinden Rusçuk kazasına bağlı Havaceni Köyü'ndeki ra'iiyet ve oğullarının başka kasaba, köy ve askeri çiftliklerde yerleştikleri, bunların tekrar eski yerlerine nakline engel olunması üzerine sakin oldukları yerlerde 10 seneyi geçmemiş re'âyânın eski yerlerine nakli, 10 seneyi geçmiş olanların yerlerinde bırakılmaları hakkında 4-13 Mayıs 1753 tarihli ferman.

Belge no:110 (vr.35b-36a) Niğbolu, Silistre, Rusçuk, İbrail ve Fethülislam'a kadar Tuna'nın iki tarafında yer alan iskelelerde sadece Eflak memlehasından hasıl olan tuzun satılması, başka bölgelerden getirilen tuzun satılmaması hakkında 9 Ağustos 1753 tarihli ferman.

Belge no:113 (vr.37b) Rumeli'nin sağ kolunda yer alan görevlilere; Marbaş denilen Nemçe sikkesinin piyasada kullanılmasına izin verilmemesi, yasaklanması hakkında 11-20 Ağustos 1753 tarihli ferman.

Belge no:118 (vr.39a) Rusçuk, Yergöğü vs. kadılara; Molla Gürani dükkanında kasap Ali Beşe'nin et bahasından 1.820 kuruş rençber malı olarak aldığını ve firar etmek üzere olduğunu ifade eden Bekir'in arzı üzerine bir mübaşir vasıtasıyla Ali'nin bulunduğu yerde yakalanması ve İstanbul'a gönderilmesi hakkında 19-28 Ekim 1753 tarihli ferman.

Belge no:161 (vr.56b-57a) Boyacı Hacı Mustafa'nın muhallefatından eşi ve küçük oğlu Ahmed'in hissesine düşen miktar ile Ahmed'in hissesine düşen miktarın nasıl değerlendirildiği hakkında 24 Nisan 1754 tarihli kayıt.

Belge no:163 (vr.58b) Rumeli'nin sağ kolunun iki tarafında bulunan görevlilere; Asayiş meseleleri ve davalar dolayısıyla ilgili yerlere gönderilen mübaşir ve beraberinde bulunanların sayısının fazla olmaması, hak ve adaletle iş görerek re'âyâyâ baskı ve zulümden kaçınmaları, re'âyâ ve görevlilerin de gerekli kolaylığı göstermeleri, aksi halde sorumluların cezalandırılacakları hakkında 6-15 Mart 1754 tarihli ferman.

3. SONUÇ

XVIII. yüzyıl ortalarına ait olan bu sicil, Tuna Nehri'nde önemli bir iskele olan Rusçuk kazasının hem merkez ve bölgeyle olan bağlantılarını, hem de kendi içindeki hareketliliğini gözler önüne sermektedir. Sicilin düzenlendiği yıllarda Osmanlı Devleti dış ilişkilerde bir barış süreci yaşamaktaydı. Dolayısıyla sicil, savaşı geçiren yıllarda halkın olağan hayat koşullarını daha yakından tanıma fırsatı vermektedir.

Bu dönemde halk, merkez ve taşra idarecilerine çeşitli isimler altında vergi ödediği gibi kazanın masraflarını da karşılamaya devam etmiştir. Mesela avâriz, nüzül bedeli, cizye, imdâd-ı hazariyye, celepkeşân-ı ağnâm bedeli ve mesârif-i vilâyet gibi vergiler bu türden olup sicilin önemli bir kısmını oluşturmuştur. Yaygın olan ve bilinen bu vergilerin dışında gorine resmi (hınzır akçesi) gibi daha az rastlanan vergilerle taşra idarecilerinin gelirlerine katkı sağlanmıştır. Yine malî sistemle ilgili olarak Rusçuk'ta da iltizamın son derece yaygın olduğu görülmektedir. Timar, ze'âmet ve has topraklarının iltizâma verilmesi sık karşılaşılan bir durum haline gelmiştir. Ayrıca mukâta'aya bağlanan çeşitli vergi ve gelirlerin de iltizâm ve mâlikâne yöntemiyle toplandığı tespit edilmektedir.

Sicilde ön plana çıkan bir diğer konu eşkıyalık ve asayiş meselesidir. Eşkıyalık ile ilgili verilerin bolluğu bölgede asayişin yeteri kadar sağlanamadığını göstermektedir. Özellikle Rusçuk'un köylerinde ve çevre kazalarda ortaya çıkan eşkıya ve kapısız levendler halkın can ve mal güvenliğine zarar vermekteydiler. Bu konuda merkezî hükümetin son derece hassas olduğu, gerekli önlemlerin alınması için taşra idarecilerini uyardığı hatta bir adaletnâme⁹ yayınladığı dikkati çekmektedir.

Sicilde belge sayısı açısından üzerinde durulması gereken bir diğer konu da Rusçuk'un iâşe hususunda oynadığı roldür. Gerek İstanbul'un gerekse diğer yerlerin iâşe ihtiyacının

⁹ Halkı korumak, idarecilerin yolsuzluklarını, halka zulmetmelerini ve kanunların usulsüz uygulanışını önlemek için çıkarılmış genel mahiyetteki padişah fermanlarıdır. Geniş bilgi için bkz. Halil İnalcık, "Adâletnâme", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, I, İstanbul 1988, s.346-347.

karşılansında Rusçuk önemli bir fonksiyona sahipti. Zira Rusçuk'un da içinde bulunduğu Tuna Havzası tahıl ambarı durumundaydı. Ayrıca kazanın Eflak ve Boğdan gibi yağ, bal, hububat ve canlı hayvan kaynaklarına yakınlığı önemini daha da artırmıştır. Temin edilen erzak iskelede toplanmış ve gemilerle ilgili yerlere sevk edilmiştir. Rusçuk kazasının bu konumu Eflak ile ilişkilerin yoğunlaşmasına da sebep olmuş, çeşitli nedenlerden dolayı bozulan ilişkilerde merkezî hükümet *Eflak nizâmı*'nın korunmasına hassasiyet göstermiştir.

Sicilde Rusçuk halkının gündelik hayatıyla da ilgili çok sayıda veri bulunmaktadır. Bunlar arasında geçim kaynakları, yetiştirilen ürünler, giyilen ve kullanılan eşyalar, alım-satım, alacak-verecek ilişkileri, vakıflar, dinî durum, ibadet serbestliği, imâr ve iskân, meslek ve sosyal statü, aile yapısı gibi birçok konu sayılabilir.

Kısaca sicillerin sunduğu imkanlardan yararlanarak şehir tarihi araştırmalarında önemli veriler elde edilebileceği gibi Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra arasında kurduğu sistemi daha iyi analiz etme imkanı da ortaya çıkmış olacaktır.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Belgeleri

Bulgaristan Milli Kütüphanesi, Oryantal Bölümü (NBKM)

Rusçuk Şer'iyye Sicili (R): 37.

II. Kitaplar ve Makaleler

Akgündüz, A. (1988). *Şer'iyye Sicilleri Mahiyeti, Toplu Katalođu ve Seçme Hükümler*, I, İstanbul.

Aslan, N. (1998). "Millî Arşivimiz İçerisinde Şer'iyye Sicilleri "Eğitim ve Terminoloji Problemi", I. Millî Arşiv Şûrası (20-21 Nisan 1998), Ankara, 187-194.

Bakardjeva, T.- S. Yordanov. (2001). *Ruse. Prostranstvo i İstoriya, [Ruse. Region and History]*, Ruse.

Bayrak (Ferlibaş) M., M. Kaçan Erdoğan. (2006). "Rusçuk'ta Osmanlı Vakıfları", *Balkanlarda İslam Medeniyeti 3. Uluslararası Kongresi*, Bükreş/Romanya (Baskıda).

Erdem Özkan, E. (2006). *R 20 Numaralı Rusçuk Kadı Sicili Transkripsiyon ve Tahlili (H. 1244-1247/ M. 1828-1831)*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.

Ivanova, S. (1996). "Vızrajane Kim Predistoriyata Na Rusenskata Obşina Prez XVII i XVIII V". *Almanah*, Tom I, ["Enlightenment Towards The Pre-municipal Era of 17th and 18th Centuries in Ruse", *Almanac*, vol. IV], Ruse, 51-58.

İnalcık, H. (1988). *Adâletnâme, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, I, İstanbul, 346-347.

Kaçan Erdoğan, M., M. Bayrak (Ferlibaş) ve K. Çolak. (2009). *Rusçuk Ayanı Tirsiniklizade İsmail Ağa ve Dönemi (1796-1806)*, İstanbul.

Pakalın, M. Z. (2004). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, İstanbul.

Sabev, O. (2002). "Knigata v ejednevieto na müsülmanite v Ruse (1695-1786)", *Almanah*, Tom II, ["Books in the daily life of the muslims of Ruse (1695-1786)", *Almanac*, vol. IV], Ruse, 380-394.

Taş, K. Z. (1998), "Arşiv Malzemesi Olarak Şer'iyye Sicilleri ve Taşra Üniversitelerinde Tarih Araştırmaları", *I. Millî Arşiv Şûrası (20-21 Nisan 1998)*, Ankara, 175-186.

- Velkov A. - St. Andreev. (1983). *Filigranes dans les Documents Ottomans. I Trois Croissants*, Sofya.
- Yılmazçelik, İ. (1998). “Şer‘iyye Sicillerinin Bir Merkezde Toplanması Üzerine Bazı Mülâhazalar”, *I.Millî Arşiv Şûrası (20-21 Nisan 1998)*, Ankara, 159-173.
- Yücel, Ö. (1979-1980). “Sofya’da Milli Kütüphane Nationale Biblioteque’deki Şer‘iyye Sicilleri”, *Ankara Üniversitesi Dil Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, XIII/24, Ankara, 21-29.